

Fake news mémeken keresztül a közösségi médiában. Hogyan szűrhetik a felhasználók a félrevezető tartalmakat?

Bevezető

A közösségi média szabadságot nyújt, hogy a felhasználók szabadon megoszthassanak számukra releváns és érdekes tartalmakat vagy híreket. A forrásmegjelölés, hivatkozás viszont ritka eleme a tartalommegosztásnak, ez elősegíti az álhírterjesztést. Népszerűbb formája a rövid hírközlésnek a mémeken keresztül történik. A felhasználók általában politikai jellegű tartalmat adott időszakban jellemző képre, ábrára írnak, így létrehozva csattanót, ez terjeszti a politikai üzenetet. Jellemző, hogy nem csupán a forrásmegjelölés hiányzik, hanem szándékosan leegyszerűsítve fél igazságokat közölnek. Cél a felfokozott érzelem kiváltása, így lehet növelni a megosztást és az üzenetek terjedését. Az így terjedő álhírek nagy kihívást jelentenek a tartalomszolgáltatóknak és az állami szektor-nak. Tanulmányomban arra keresem a választ, hogy a felhasználók ellenőrzik-e ezeket a tartalmakat, és ha igen, hogyan, mennyire bíznak a tartalmakban, és ezekből levezetve milyen fellépést lehet tenni az álhírek ellen.

A közösségi média, az internetes kultúra fejlődése és gyors térnyerése előtérbe helyezte a felhasználók, azaz az egyének által létrehozott tartalmak fontosságát. A hadtudomány kihívása a közösségi média kérdésköre. Fontos az, hogy a felhasználók megbízható, aktuális információhoz jussanak. A megbízható források jelentős ellensúlya az itt megosztott nem megbízható, nem hiteles vagy akár teljesen megtévesztő tartalmak terjedése. Ez a biztonság szempontjából kiemelten kezelendő kérdés. A felhasználónak lehetősége van arra, hogy saját maga hozzon létre tartalmat (például bejegyzés, videó, fénykép), és ezt megossza. Az így megosztott tartalom könnyen el tud jutni más felhasználókhoz rövid időn belül, és tartalomtól függően akár nagy elérést is tud generálni. Az egyik ilyen tartalomtípus a mém (*meme*). Az interneten mindennapjaink részét képezik a mémek, naponta találkozhatunk ilyen tartalommal, ez a közösségi média és az internetes kultúra közvetlen részét képezi. Felhasználók mind publikusan, mind pedig egymás között, privát üzenetekben gyakran osztanak meg mémeket szórakoztatási célból. Valójában arra, hogy mi is az a mém, nehéz kifejezett definitív választ adni. A Collins angol szótárában definícióként ez szerepel: „A mém olyan videó, kép vagy kifejezés, amelyet sok ember küld egymásnak az interneten.”¹

Saját definícióm a mémekről: a mém olyan internetes tartalom, amely formájától (kép, képernyőmentés, videó, kifejezés) függetlenül mindig létező tartalomból indul ki (ez a mém alapja), és annak a jelentése alapján reflektál bizonyos jelenlegi (szerző által

¹ Definition of meme. In Collins COBUILD Advanced Learner's Dictionary. Collins, 2022.

hasonlított) élethelyzetre vagy szituációra. A mémekben nem csupán az esetleges képen vagy videón lévő tartalom ad jelentést, hanem az eredeti „mémalap” is, amire példaként szolgál az 1. ábra.

1. ábra: loltyler1-meme

Forrás: Klashinov [r/dankmemes]: Who tf Is She? *Reddit*, 2020. szeptember 1.

Az alapvideó itt, amelyből a mémszerkesztő kiindult, hogy loltyler² egy elvesztett *League of Legends*-kör³ után dühében „toporzékolt”, és erre a helyzetre reflektál a szerkesztő a megfogalmazásával. A mémeknél hasonló módon szoktak felhasználók politikai jellegű tartalmat is megosztani. Erre szintén egy példa az alábbi mém, amely a *Városfejlesztési osztály* sorozat egyik ikonikus jelenetét veszi alapul, amikor az egyik főszereplő, Ron Swanson ellátogat a helyi barkácsüzletbe, és az első eladót, aki felajánlja a segítségét, kioktatja, hogy ő erről a témáról sokkal többet tud.

2. ábra: Ron Swanson a barkácsáruházban

Forrás: whatever_matters [r/dankmemes]: Lets Try Communism Again. *Reddit*, 2021. július 19.

A mémek fő ábrázolása valamilyen vizuális módon, általában mozgóképek vagy képernyőmentések formájában történik, ezért itt a mémkultúra bemutatásánál szintén képeket használok. A mémek vonatkozásában, hogy mitől lesz népszerű, vagy sem, több faktor

² Tyler Steinkamp internetes személyiség, aki videójátékok közvetítésével foglalkozik, és eredetileg a *League of Legends* játékkal játszott, neve is ebből eredeztethető.

³ *League of Legends*: felső nézetes, MOBA-típusú (Multiplayer Online Battle Arena, online többjátékos csatamező) videójáték.

közrejátsszik, de legjelentősebben az, hogy a terjesztése hogyan történik, milyen a társadalmi megerősítés az adott témával kapcsolatban.⁴

Ebben a tanulmányban elsődlegesen a Redditen⁵ jelen lévő posztokból mutatom be a mémek, illetve álhírek helyzetét. A Redditre a (többi platformhoz képest) könnyű mémelérhetőség miatt esett a választásom. Bemutatom kiemelt posztokon keresztül azt is, hogy a mémalapon dezinformált felhasználók saját magukat zárják olyan buborékba, hogy nem veszik észre a körülöttük lévő valóságot, és ennek gyökeresen ellent is mondanak. A közösségi média új aktuális kihívása a kontextus nélküli mémhírek kezelése és az ezzel szembeni fellépés.

1. Álhírek, kontextus nélküli üzenetek mém formában

A mémek fő kiinduló problémája, hogy nem csupán vicces tükörképet helyeznek valamilyen élethelyzet elé, hanem politikai jellegű tartalmakat (tényként), illetve „hírt” közölnek. A hírt azért használtam idézőjelesen, mert a mémeknél nincs forrásmegjelölés, ez az első két hozott példa esetében nem releváns, de amennyiben mém formában osztanak meg olyan információt, amelyet tényként tud kezelni az olvasó, akkor ilyen módon könnyen félrevezethető a felhasználó. A közösségi média vonatkozásában nem csupán álhírek szempontjából, hanem általánosságban is elmondható, hogy:

„A közösségi oldalakon zajló folyamatos változás egyben azt is jelenti, hogy nem csupán a védekezés metódusait kell naprakészen tartani, hanem azokat az eljárásokat is, amelyek egy adott feladat ellátást támogatják, hiszen új lehetőségek keletkezhetnek, illetve korábban alkalmazott módszerek válhatnak feleslegessé.”⁶

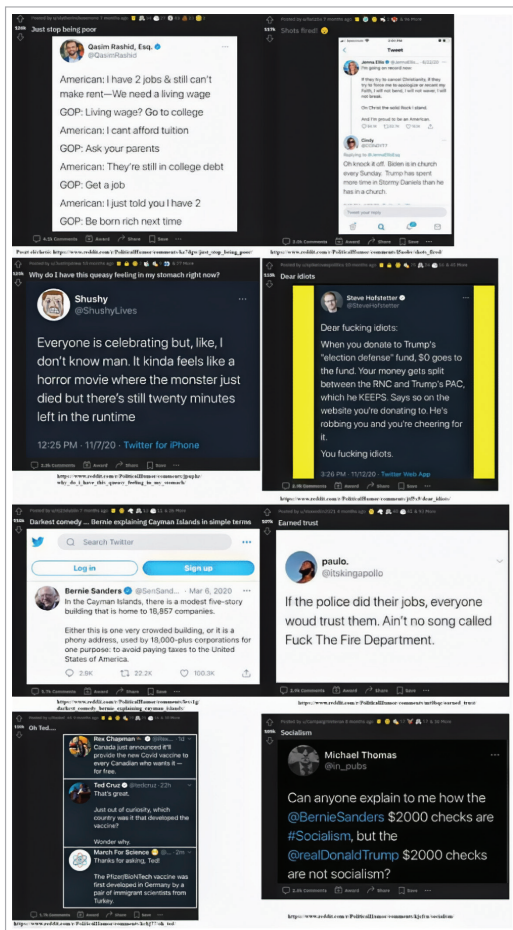
Új változásként jelentek meg az utóbbi időszakban az üzenetek képernyőfotóiból (*screenshot*) készült mémek. Ezek olyan mémek, amelyek általában politikai tényeket közölnek (mindenféle forrásmegjelölés nélkül), illetve állításokat, torzítva vagy kontextus hiányában. Ez az olvasók számára jelentősen megtévesztő, illetve dezinformáló tartalom. Még sarkosabb változata, amikor csupán egy képernyőmentés látható, amelyen egy felhasználó valamilyen politikai jellegű tényről közöl. Ennek oka feltételezhetően a felgyorsult közösségimédia-kultúra, amelyben a felhasználóknak már nincs türelme vagy kedve többoldalas híreket olvasni. Csupán gyors tartalomhoz, gyors információhoz akarnak jutni adott kérdésben, és erre válaszol az ilyenfajta mémkultúra. Ennek óriási problémája a kontextus teljes hiánya, amely a felhasználók könnyű félrevezetését teszi

⁴ Aiguo Zheng – Shuangling Luo – Haoxiang Xia: A Meme Propagation Model to Combine Social Affirmation With Meme Attractiveness and Persistence. *International Journal of Modern Physics C*, 27. (2016), 1. 1 650 002. számú cikk. 17–19.

⁵ Községi weboldal, ahol a felhasználók az oldal szabályai alapján tartalmat oszthatnak meg különböző kategóriákba (*subredditek*) sorolva. A *subredditek* bizonyos témakörhöz kapcsolódó posztokat tartalmaznak.

⁶ Bányász Péter: A közösségi média lehetőségei és kihívásai a védelmi szférában. In Pohl Árpád (szerk.): *Biztonság és honvédelem. Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok II.* Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 590.

lehetővé. A Redditen az egyik legnagyobb politikai jellegű subreddit az r/PoliticalHumor 1,4 millió feliratkozóval. Az elmúlt egy év⁷ legnépszerűbb politikai mémek mutatja be a 3. ábra (ezen látható a „felszavazás” mértéke, a kommentek mennyisége, illetve a felhasználói díjak minősége és mennyisége is).

3. ábra: A legnépszerűbb politikai jellegű mémek a Redditen⁸

Forrás: slytherinchosenone [r/PoliticalHumor]: Just Stop Being Poor. *Reddit*, 2021. január 17.; Justinpdrew [r/PoliticalHumor]: Why Do I Have This Queasy Feeling in My Stomach Right Now? *Reddit*, 2020. november 7.; farlz84 [r/PoliticalHumor]: Shots Fired!..o. *Reddit*, 2021. január 26.; spikelovespolitics [r/PoliticalHumor]: Dear Idiots. *Reddit*, 2020. november 13.; Raskel_61 [r/PoliticalHumor]: Oh Ted.... *Reddit*, 2020. december 13.; nj23dublin [r/PoliticalHumor]: Darkest Comedy ... Bernie Explaining Cayman Islands in Simple Terms. *Reddit*, 2021. február 7.; VaxxedIn2021 [r/PoliticalHumor]: Earned trust. *Reddit*, 2021. április 18.; CampaignVeteran [r/PoliticalHumor]: Socialism. *Reddit*, 2020. december 24.

⁷ 2020. augusztus 1. és 2021. augusztus 1. között.

⁸ A posztok helytakarékossága miatt nem rangsorolva láthatók.

Első ránézésre ezek a tartalmak nem igazán nevezhetők mémnek, csak Twitter-üzenetek képernyőmentései, de mivel mémoldalon osztják meg és a felhasználók is mémként kezelik őket, így nem lehet azt mondani rájuk, hogy nem azok. Mindegyiknél látható az, hogy valamilyen politikai jellegű hírt közöl tényként, nagy elérést generálva (több százezer felszavazás és több ezer komment), mindenféle forrásmegjelölés nélkül. Forrásmegjelölés semmilyen módon nem történik, a felhasználók ezeket a tartalmakat tényként fogadják el. A tényként való elfogadás ezek esetében onnan vezethető le, hogy az oldalon fel- és leszavazás van minden tartalom vonatkozásában (*upvote*, *downvote*): a felhasználó azt a tartalmat, amely számára szimpatikus, felszavazza, amely számára nem, azt pedig leszavazza. Ezzel jelzi a felhasználó azt, hogy ő a tartalommal egyetért, és szeretné, hogy mások is lássák, mert azon tartalmak, amelyek több leszavazást kapnak, mint felszavazást, úgymond „elvesznek” az oldalon, ugyanis a felhasználóknak az „aktuális oldal” a népszerű tartalmakat dobja fel. Itt súlyos probléma merül fel: a „buborékosodás” kérdésköre. A felhasználóknak (nem csupán Redditen) a közösségi médiában lehetőségük van követéseket beállítani, amit saját nézeteik és érdeklődési körük alapján tesznek meg. Ha valaki valamilyen politikai nézetet vall, feliratkozhat az érdeklődési köre alapján azonos oldalakra, személyekre, subokra, és így az ott megjelenő politikai mémek megerősítik saját nézeteiben, és bármilyen ellenérvbe nem fog belebotlani. Ilyenkor információbuborék jöhet létre, amelyben a felhasználó él.

2. A mémalapú álhírek következményei

A félinformációknak, illetve álhíreknek, amelyek ilyen mém formában terjednek, súlyos következményei lehetnek a valós térben is. A 2020–2021-es időszak a koronavírus-járvány vonatkozásában a közösségimédia-üzemeltetőket belekényszerítette abba a helyzetbe, hogy a félinformációkkal, álhírekkel, azaz a *fake news*szal felvegyék a lépést, és küzdjenek ellenük. A szolgáltatók ebbe a helyzetbe a súlyos, valós következmények miatt jutottak. A probléma viszont régebbre is visszavezethető, az összeesküvés-elméletek és a mémeken keresztüli kommunikáció sajnos jelen van. A QAnon⁹ nevű csoport egyik kiemelt kommunikációs módja összeesküvés-elméletei közlésére a közösségi médiában különböző fórumokon és oldalakon a mémeken keresztül, vizuális mód.¹⁰ Az összeesküvés-elméletek esetében sem eshetünk abba a hitbe, hogy csupán azért, mert abszurdnak hangzik a képzetük, nincs rájuk felvevőpiac. Az említett QAnon csoport esetében az egyik összeesküvés-elmélet, amelyben a csoporttagok hisznek, hogy a világot egy pedofilhálózat irányítja, amelynek tagjai gyermekek vérét isszák a fiatalon maradáshoz.¹¹ Ennek a csoportnak is az egyik fő profilja a közösségi médiában való jelenlét és ott a mémeken keresztül

⁹ QAnon: az Egyesült Államokban jelen lévő összeesküvéselmélet-csoport, amelynek a fő célja a „globalisták” elleni küzdelem.

¹⁰ Matthew N. Hannah: A Conspiracy of Data: QAnon, Social Media, and Information Visualization. *Social Media and Society*, 7. (2021), 3. 4.

¹¹ Michael E. Miller: The Pizzagate Gunman Is Out of Prison. Conspiracy Theories Are Out of Control. *The Seattle Times*, 2021. február 16.

kommunikáció. A következmények nem csupán annyiból állnak, hogy emberek abszurd összeesküvés-elméletekben kezdenek el hinni, és így tévedésben vannak, hanem akár egészségügyi állapotukra, életükre is következménnyel lehetnek az álhírek. A QAnon által terjesztett álhírek az Egyesült Államokban súlyos belbiztonsági problémát hoztak létre. Az érintettek olyan mélységben hittek a terjesztett összeesküvés-elméletekben (elcsalt választás, globális hatalmak irányítása), hogy megostromolták az Egyesült Államok Capitolium épületét.¹² Ez a közösségi médián keresztül tényszerű dezinformálás eredménye, és ennek következtében a Twitter Donald Trump volt amerikai elnök fiókját véglegesen tiltotta. Az alapja a szituációnak az volt, hogy a közösségi médiában történő új kommunikációs kultúrával, azaz a mémalapú „tényközléssel” szemben nem történt fellépés. És akármennyire abszurd egy-egy összeesküvés-elmélet vagy álhír, a QAnon csoportból is kiindulva van felvevőpiaca az ilyen tartalomnak.

Az elmúlt két évben az egészségügy kapcsán is hasonló helyzettel szembesültek a közösségi média üzemeltetői: a vírus- és oltásszkeptikus tartalmak elárasztották a platformokat. A Covid-19 (koronavírus) okozta járvány során létrejött infodémiás¹³ helyzet arra kényszerítette a közösségimédia-platformok üzemeltetőit, hogy lépjenek fel a *fake news* jelenséggel szemben. Az álhírek szempontjából súlyos probléma, hogy a mémek tendenciákkal rendelkeznek, tehát az, hogy egy mém „vírusszerűen” terjedő lesz-e, vagy sem, már a fajtájából megmondható.¹⁴ Ha egy mém így beleesik az éppen aktuális tendenciába, akkor az a felhasználók között erősen sikeressé tud válni. Ez lehetőséget ad a *fake news*, a félinformációk, a megtévesztések terjesztésére is. A járvány okozta első évben is már felmerült a szükségessége a mémeken keresztül történő félrevezetések vizsgálatának. Spanyolország egyik régiójában vizsgálták a felbukkanó álhíreket, amelyek túlnyomó része (77%) a közösségi médiában terjedt, és elsődlegesen nem tradicionális médiumokban jelent meg.¹⁵

A Covid-19 olyan áldozatainak nevét, akik a közösségimédia-oldalukon, -profiljukon a dezinformálás következtében nyíltan tagadták a járvány súlyosságát, és emiatt életüket veszítették, közösségi médiabeli gyűjtőoldalakon tették közzé, azzal a céllal, hogy nyíltan kinevezzék, illetve megalázzák az érintetteket. Az egyik ilyen hely az r/LeopardsAteMy-Face subreddit a Redditen, ahová szintén mém formában töltik fel az áldozatokat. Ezt mutatja be a 4. ábra.

¹² Michael Biesecker et al.: Records Show Fervent Trump Fans Fueled US Capitol Takeover. *AP News*, 2021. január 11.

¹³ Információban túltengő állapot, amikor a felhasználó a mennyiségből eredően nem tudja eldönteni a számára elérhető információkról, hogy valóságosak-e.

¹⁴ Kate Barnes et al.: Dank or Not? Analyzing and Predicting the Popularity of Memes on Reddit. *Applied Network Science*, 6. (2021), 1. 21. cikk.

¹⁵ Raúl Rodríguez-Ferrándiz et al.: Memetics of Deception: Spreading Local Meme Hoaxes during COVID-19 1st Year. *Future Internet*, 13. (2021), 6.

4. ábra: A Covid-19-álhírek egy áldozata

Forrás: turnwhipple [r/LeopardsAteMyFace]: Conspiracy-Loving, Pro-MAGA Healthcare Worker in Georgia Gets COVID, Blames Biden and “COVID Positive Illegals” Before Dying. *Reddit*, 2021. augusztus 26.

A mém bal oldalán láthatóak az érintett által megosztott *fake news* tartalmak az egyesült államokbeli elnökválasztással, a Covid-19-járvánnyal és az oltással kapcsolatban, jobb oldalon pedig az érintett utolsó üzenetei. Ez a mém erősen felkavaró. Felmerül a kérdés, hogy mi az oka annak, hogy ilyen nagy érdeklődés (31,1 ezer felszavazás, 3,9 ezer komment, 34+ díj) övezi az oltástagadók halálhírét és előzetes üzeneteit. Ez az ellenmémelés felveti a kérdést, hogy miért gyűjtik össze az ilyen tartalmakat, illetve miért gúnyolják ki ezeket az elhunyt embereket. A Redditen ez a kérdés visszatérő elem, és a legfrissebb ezzel kapcsolatos témát elemezve¹⁶ (3,3 ezer komment, 7,8 ezer felszavazás) az a válasz adható, hogy a felhasználók már nem érznek sajnálatot ezek iránt az emberek iránt, akik nyíltan összeesküvés-elméletek alapján tagadják a járványt és az oltást, mivel más emberektől vesznek el kórházi erőforrást, illetve mások életét is tudatosan veszélyeztetik, nemcsak a sajátjukat. Az itt bemutatott személynél, ami nagyon erősen kiemeli a buborékeffektust, hogy egészségügyi dolgozó volt, aki Covid-19-páciensek között dolgozott, visszautasította az oltást, majd utolsó pillanataiban az összeesküvés-elméleteket ismételve Joe Bident, az Egyesült Államok elnökét és az illegális bevándorlókat hibáztatta. A felhasználók az ilyen helyzetbe jutott emberek profilját ennél sokkal könnyörtelenebb

¹⁶ Fly_u_Fools [r/TrueOffMyChest]: I Don't Like the Way That When a Covid-Sceptic/Anti-vaxxer Dies of It, They Are Mocked. *Reddit*, 2021. augusztus 29.

módon is feltöltik. Az egyik vizsgált posztban az elhunyt megosztott egy mémet, amelyben az oltással és Covid-19-cel gúnyolódott.¹⁷ Harminc napon belül ő és a gyermeke is életét veszítette.

5. ábra: Covid-19-áldozat által megosztott álhírmém

Forrás: LazyBoyD [r/HermanCainAward]: Update: Remember the Guy Who Drank and Partied With the Neighbors? *Reddit*, 2021. augusztus 30.

Összességében elmondható, hogy az álhírek súlyos következményekkel járhatnak az érintettek nézve, és a közösségi média működéséből eredően, hogy szabadon megoszthat a felhasználó tartalmakat, illetve az általa megosztott tartalom könnyen, gyorsan elérhetővé válik más felhasználók számára, lehetőséget ad olyan morbid helyzet létrejöttére, hogy más felhasználók feltöltik, és kigúnyolják az áldozatokat. Az egészből levezethető, hogy az ilyen mémes dezinformálással szembeni fellépés kiemelten fontos az emberek egészségének és biztonságának védelme érdekében, illetve az utólagos gúnyolódások elkerülése érdekében. Az is látható, hogy olyan emberekre is hatással lehetnek a félinformációk, és alulértékelhetik a rájuk leselkedő veszélyt, akik a környezetükben teljesen ellentéteset tapasztalnak (például a bemutatott kórházi dolgozó esete). Azt is kiemelten fel kell ismernünk, hogy a mémek már nem csupán vicces, poénos tartalomként jelennek

¹⁷ A vizsgált posztban az érintett és gyermeke képei cenzúrázatlanul elérhetőek.

meg az interneten egy-egy bizonyos élethelyzetre reflektálva, hanem álhírek, félinformációk formájában is, amelyek megtévesztik az olvasókat. A vicc, a mögöttes tartalom már veszít a szerepéből, helyette megjelennek a „tényközlések” mém formában, mivel így a megosztót terhelő következmények minimálisak.

A kutatásban arra a kérdésre is keresem a választ, hogy a felhasználók hogyan szűrhetik ki ezeket a tartalmakat. Az összeesküvés-elméletek, álhírek, félinformációk elleni küzdelem kiemelten fontos egy állam biztonságának érdekében. Az utóbbi időszakban állami szereplő jelenléte nem volt érzékelhető, de mégis óriási kihívás a közösségimédia-szolgáltatóknak a küzdelem ezekkel a tartalmakkal. A járvány alatt megjelentek a közösségi médiában az automatizált üzenetküldő automata felhasználók (botok), amelyek kihasználva a trendeket igyekeztek a kártékony tartalom üzemeltetőjének célját elérni. A célok változatosak lehetnek: akár követőgyűjtés, akár trollkodás,¹⁸ akár információ-szerzés stb. A felhasználóknak így nehéz volt eldönteni a tartalmakról, hogy valóság vagy valótlanok, és a közösségi média szempontjából így a megoldás az ilyen kártékony tartalmakkal szemben az automatizált mihamarabbi fellépés.¹⁹ A közösségi média térnyerése miatt kulcskérdés, hogy a dezinformatív tartalmakkal szemben mihamarabbi fellépést tegyenek az üzemeltetők és akár az államok is.

3. A felhasználók és az álhírmémek kapcsolata

A felhasználók és az álhírmémek kapcsolatát kismintás (n=105) internetes kérdőíven keresztül vizsgáltam, azzal a céllal, hogy általános képet kapjak jövőbeli kutatási irány meghatározásához. Előzetesen két hipotézist állítottam fel:

H1: A felhasználók a mémeken keresztül megjelent „hír jellegű” információkat a legtöbb esetben igazságként kezelik.

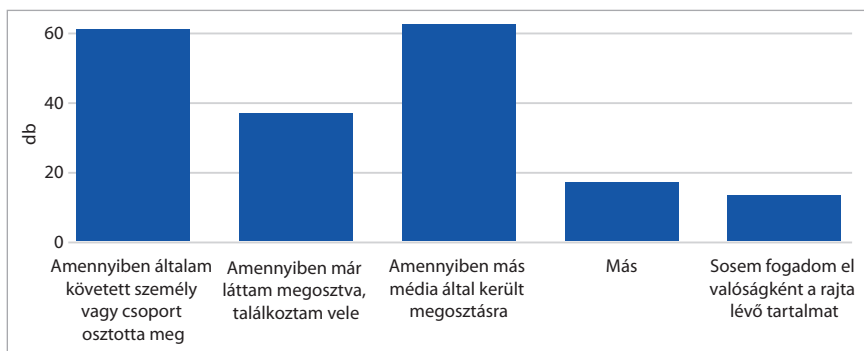
H2: A felhasználók szerint az álhírterjesztésnek súlyosabb következménye kell hogy legyen, mint a kitiltás.

Ezeknek a kérdéseknek a célja iránymutatást adni arra, hogy hogyan állnak a felhasználók a mémekkel megosztott álhírekhez, hogy választ adhassunk arra a kérdésre, hogyan szűrhetik ezeket a tartalmakat a felhasználók. A kitöltők főleg Észak-Amerikából (53,3%) és Európából (24,8%) származtak. A közösségi médiában való aktív tevékenységet nézve a válaszadók 35,2%-a naponta több órát tölt fenn, 38,1%-a naponta felnéz, 18,1%-a heti rendszerességgel néz fel, 8,6%-a pedig ennél is ritkábban.

Az első hipotézis vonatkozásában, azaz hogy mely esetekben kezelik a felhasználók a „hír jellegű” információkat valósággal, a 6. ábrán látható módon alakult a megoszlás.

¹⁸ Olyan internetes tevékenység, amelynek során a cél a felhasználók hergelése, megzavarása vagy felzaklatása.

¹⁹ Loukas Ilias – Ioanna Roussaki: Detecting Malicious Activity in Twitter Using Deep Learning Techniques. *Applied Soft Computing*, 107. (2021), 10. 15.

6. ábra: A tartalom elfogadásának megoszlása

Forrás: a szerző kutatásának eredménye

A kitöltőknek itt lehetőségük volt több válaszlehetőséget is megadni, elsődlegesen itt a tendenciákra voltam kíváncsi. Az egyértelműen kirajzolódik, hogy a legtöbb esetben a felhasználók elfogadják az eléjük tárt tartalmat, ha bizonyos, számukra előnyös feltételek fennállnak. A válaszok alapján az esetek mindössze 13,5%-ban kezelik nem valósággént az ilyen tartalmakat. Így az az állítás, miszerint a legtöbb esetben valósággént kezelik az ilyen típusú tartalmat, bebizonyosodott.

A következő hipotézisben a büntetések jellegére kerestem a választ. Két kérdéskör merült fel:

- Mi legyen a következménye annak, ha valaki álhíreket terjeszt a közösségi médiában?
- Mi legyen a következménye annak, ha valaki összeesküvéselmélet-áldozat adatait közli és mutatja meg a közösségi médiában?

Az első esetben a kitöltők 32%-a mondta azt, hogy semmilyen következmény nem kellene hogy érvényesüljön (szólásszabadság érvényesülése), 27% közösségi médián belüli büntetést javasolt (például kitiltás), a maradék 41% pedig a való életben megnyilvánuló következményeket (például pénzbírság, börtön). Ezeket a válaszokat keresztáblás elemzéssel összehasonlítottam a közösségi médián töltött aktivitás mértékével. Arra a kérdésre kerestem választ, hogy összefügg-e a platformon töltött idő valamely opció előnyben részesítésével. Az elemzés során khi-négyzet-próba és korreláció vonatkozásában összefüggés vagy kapcsolat nem volt kimutatható. Ugyanígy keresztáblás elemzésnek vettem alá a kérdést és a tényalapú mémekkel való találkozás gyakoriságát a közösségi médiában. Az eredmény itt is azonos volt, semmilyen kapcsolat a kérdőív alapján nem mutatható ki a két kérdés között.

A második kérdésben az áldozatok megosztásával kapcsolatos tevékenységgel szembeni fellépés mértékére kerestem a választ. 52% azt válaszolta, hogy semmilyen következménnyel nem kell hogy járjon, 29,4% közösségi médián belüli büntetést (például kitiltás), 19,6% pedig való életben meghatározható büntetést javasolt. A második kérdésben érezhetőbb volt, hogy a felhasználók elnézőbbek a feltöltőkkel szemben. A két

kérdés kereszttáblás összehasonlítása során szintén kerestem a kapcsolatot a két kérdés között, viszont szignifikáns kapcsolat nem volt jelen.

A kutatásból kirajzolódott, hogy a felhasználók a legtöbb esetben nem kételkednek a megjelenő tartalomban, hanem ha az számukra megbízható közegből származik, akkor azt tényként kezelik. Jövőbeli kutatási irányként ennek a tényleges részletes módját tervezem majd vizsgálni, Redditről gyűjtött mémek segítségével. Felmerül így a kérdés, hogy a felhasználók hogyan szűrhetik így a félrevezető tartalmakat. A tartalom magas szintű elfogadása valószínűleg abból ered, hogy tulajdonképpen a felhasználóknak nagyon ellenőrzésre nincs lehetőségük. További probléma, hogy a felhasználó az érdeklődési köre alapján iratkozik fel oldalakra, tehát a saját érdeklődéséhez mérten kap tartalmat, így feltételezhető, hogy benne nem merül fel az egyet nem értés kérdése. Arra a kérdésre, hogy a felhasználó hogyan szűrheti ki a félrevezető tartalmat, az a válasz adható, hogy ezt a kérdéskört nem lehet a felhasználóra hagyni, mert a következmények súlyosak lehetnek, és legalább a közösségi média üzemeltetői részéről szigorúbb fellépésre van szükség. A második hipotézis rávilágít arra is, hogy a dezinformálást szigorúbban kellene büntetni. Ebből kirajzolódik, hogy a felhasználók is érzik azt, hogy a teljesen szabad, következmények nélküli tartalommegosztás nem működhet, és szigorúbb büntetésekre is szükség van. A közösségi médiából kitiltás, amelyet alkalmazni tudnak az üzemeltetők, valójában nem érződik szigorú büntetésnek. A szabad regisztrációból eredően könnyen tud az érintett újra regisztrálni és megosztani az általa relevánsnak tartott tartalmakat. Ez az egész helyzet a közösségi média biztonsági kihívása állami szemszögből.

Összegzés

Összegzésül elmondható, hogy a közösségi média folyamatos változásai miatt újabb és újabb kihívásokat hoz mind az üzemeltetőknek, mind pedig az állami szereplőknek. A mémkultúra, amelynek célja eredetileg a poénkodás, illetve a karikatúrajelleg, erős átalakuláson ment át. A mémek esetében már megjelent a képernyőmentés-alapú mémelés, és a példákban is látható, hogy ezeknek a mémeknek a célja az érzelem kiváltása az olvasóból, amely elősegítheti a terjedést. Ezek az üzenetek, tartalmak kérdéses témaköröket feszegetnek, de a tartalom kontextus nélküli, valójában tényleges részletes képet nem kap az olvasó az adott témakörrel kapcsolatban. A megismert válaszok alapján a felhasználók a legtöbb esetben elfogadják a mémeken látható tényeket. Ez az egész kutatási kérdést, azaz hogy a felhasználó hogyan ellenőrizheti a félrevezető tartalmat, megfordítja, és rávilágít arra, hogy tulajdonképpen ezt a szolgáltatóknak kell szűrnie, nem pedig a felhasználóknak. A közösségi média működési elvéből, azaz hogy a felhasználók saját érdeklődési körük alapján követnek be oldalakat, és így számukra szimpatikus tartalmat kapnak, érthetővé válik az, hogy magas a bizalom a megjelent mémekkel kapcsolatban. Következmények viszonylatában a helyzet súlyos, és mint kezelendő kihívás komoly kérdést vet fel a tartalommegosztás szabadságával kapcsolatban. A bemutatott példából látható az is, hogy olyan ember is az ilyen félinformációk hatása alá kerülhet, aki közvetlenül személyes környezetében ellentétes élményt tapasztal. Létre tudott jönni

olyan dezinformációs helyzet, hogy egy kórházi dolgozó, aki Covid-19-betegeket látott el, nem érezte a helyzet súlyosságát, és ebből eredően nem oltatta be magát. Járványkezelés szempontjából az ilyen jellegű incidensek a hatékony fellépést hátráltatják. A mémalapú álhírek a közösségi média aktuális biztonsági kihívásaként értelmezhetők.

A felhasználók számára az a javaslat fogalmazható meg, hogy az ilyen jellegű tartalmakat ne kezeljék hitelesként, mert jellegükből eredően félrevezetőek lehetnek. Jövőbeni kutatásként kirajzolódik, hogy arra a problémakörre kell választ keresni, hogy egy állami szereplő hogyan léphet fel az ilyen jellegű álhírekkel szemben.

Felhasznált irodalom

- Bányász Péter: A közösségi média lehetőségei és kihívásai a védelmi szférában. In Pohl Árpád (szerk.): *Biztonság és honvédelem. Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok II.* Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 590.
- Barnes, Kate – Tiernon Riesenmy – Minh Duc Trinh – Eli Lleshi – Nóra Balogh – Roland Molontay: Dank or Not? Analyzing and Predicting the Popularity of Memes on Reddit. *Applied Network Science*, 6. (2021), 1. 21. cikk.
- Biesecker, Michael – Michael Kunzelman – Gillian Flaccus – Jim Mustian: Records Show Fervent Trump Fans Fueled US Capitol Takeover. *AP News*, 2021. január 11. Online: <https://apnews.com/article/us-capitol-trump-supporters-1806ea8dc15a2c04f2a68acd6b55cace>
- CampaignVeteran [r/PoliticalHumor]: Socialism. *Reddit*, 2020. december 24. Online: www.reddit.com/r/PoliticalHumor/comments/kjefcn/socialism/
- Definition of meme. In Collins COBUILD Advanced Learner's Dictionary. *Collins*, 2022. Online: www.collinsdictionary.com/dictionary/english/meme
- farlz84 [r/PoliticalHumor]: Shots Fired!:o. *Reddit*, 2021. január 26. Online: www.reddit.com/r/PoliticalHumor/comments/15nobv/shots_fired/
- Fly_u_Fools [r/TrueOffMyChest]: I Don't Like the Way That When a Covid-Sceptic/Anti-vaxxer Dies of It, They Are Mocked. *Reddit*, 2021. augusztus 29. Online: www.reddit.com/r/TrueOffMyChest/comments/pdw3v2/i_dont_like_the_way_that_when_a/
- Hannah, Matthew N.: A Conspiracy of Data: QAnon, Social Media, and Information Visualization. *Social Media and Society*, 7. (2021), 3. 4.
- Ilias, Loukas – Ioanna Roussaki: Detecting Malicious Activity in Twitter Using Deep Learning Techniques. *Applied Soft Computing*, 107. (2021), 10. Online: <https://doi.org/10.1016/j.asoc.2021.107360>
- Justinpdrew [r/PoliticalHumor]: Why Do I Have This Queasy Feeling in My Stomach Right Now? *Reddit*, 2020. november 7. Online: www.reddit.com/r/PoliticalHumor/comments/jpuphr/why_do_i_have_this_queasy_feeling_in_my_stomach/
- Klashinov [r/dankmemes]: Who tf Is She? *Reddit*, 2020. szeptember 1. Online: www.reddit.com/r/dankmemes/comments/ikgu0m/who_tf_is_she/
- LazyBoyD [r/HermanCainAward]: Update: Remember the Guy Who Drank and Partied With the Neighbors? *Reddit*, 2021. augusztus 30. Online: www.reddit.com/r/HermanCainAward/comments/peeeeo/update_remember_the_guy_who_drank_and_partied/

- Miller, Michael E.: The Pizzagate Gunman Is Out of Prison. Conspiracy Theories Are Out of Control. *The Seattle Times*, 2021. február 16. Online: www.seattletimes.com/nation-world/the-pizzagate-gunman-is-out-of-prison-conspiracy-theories-are-out-of-control/
- nj23dublin [r/PoliticalHumor]: Darkest Comedy ... Bernie Explaining Cayman Islands in Simple Terms. *Reddit*, 2021. február 7. Online: www.reddit.com/r/PoliticalHumor/comments/lexslg/darkest_comedy_bernie_explaining_cayman_islands/
- Raskel_61 [r/PoliticalHumor]: Oh Ted.... *Reddit*, 2020. december 13. Online: www.reddit.com/r/PoliticalHumor/comments/kchj77/oh_ted/
- Rodríguez-Ferrándiz, Raúl – Cande Sánchez-Olmos – Tatiana Hidalgo-Marí – Estela Saquete-Boro: Memetics of Deception: Spreading Local Meme Hoaxes during COVID-19 1st Year. *Future Internet*, 13. (2021), 6.
- slytherinchosenone [r/PoliticalHumor]: Just Stop Being Poor. *Reddit*, 2021. január 17. Online: www.reddit.com/r/PoliticalHumor/comments/kz7dgv/just_stop_being_poor/
- spikelovespolitics [r/PoliticalHumor]: Dear Idiots. *Reddit*, 2020. november 13. Online: www.reddit.com/r/PoliticalHumor/comments/jtf5x9/dear_idiots/
- turnwhipple [r/LeopardsAteMyFace]: Conspiracy-Loving, Pro-MAGA Healthcare Worker in Georgia Gets COVID, Blames Biden and “COVID Positive Illegals” Before Dying. *Reddit*, 2021. augusztus 26. Online: www.reddit.com/r/LeopardsAteMyFace/comments/pbslzx/conspiracyloving_promaga_healthcare_worker_in/
- VaxxedIn2021 [r/PoliticalHumor]: Earned trust. *Reddit*, 2021. április 18. Online: www.reddit.com/r/PoliticalHumor/comments/mt0bqc/earned_trust/
- whatever_matters [r/dankmemes]: Lets Try Communism Again. *Reddit*, 2021. július 19. Online: www.reddit.com/r/dankmemes/comments/onajnq/lets_try_communism_again/
- Zheng, Aiguo – Shuangling Luo – Haoxiang Xia: A Meme Propagation Model to Combine Social Affirmation With Meme Attractiveness and Persistence. *International Journal of Modern Physics C*, 27. (2016), 1. 1 650 002. számú cikk. 17–19.